

378.18:371.71:355.232(07)

ZDRAVOTNÍ ASPEKTY STUDIJNÍHO SELHÁNÍ STUDENTŮ VOJENSKÉ AKADEMIE BRNO

Plk. MUDr. Jozef ZÁKOPČAN, CSc.
Vojenská akademie, Brno
(rektor: plk. prof. ing. František Obermann, CSc.)

Studijní selhání dle Jirouta (2) je taková situace, kdy student není schopen dostat základním požadavkům vysoké školy, a proto přerušuje vysokoškolské studium nebo ze školy předčasně odchází, přičemž není zcela bezvýznamné, že neúspěšní studenti nejsou vždy ti nejhorší.

Je všeobecně známo, že je třeba neustále přizpůsobovat výuku rostoucím vědeckým informacím a současně dosáhnout toho, aby počet neúspěšných studentů byl co nejnižší. Výchovně vzdělávací proces se stává pro

studenty i učitele stále náročnější činností. Na její úspěšný průběh působí řada vlivů.

V současné době se soustřeďuje pozornost na vědeckou organizaci výchovně vzdělávacího procesu a na zajištění optimálních biologických podmínek k úspěšnému průběhu výuky (2).

Úkolem vědecké organizace výchovně vzdělávacího procesu je stanovení vhodných cílů a nalezení účinných metod i organizačních principů k jejich dosažení. Hlavní

zájem se soustřeďuje na profil absolventa a plán jeho přípravy. Přitom je však třeba vyřešit další otázky, jako je způsob optimálního sestavení časového rozvrhu, využití technických prostředků k urychlení výuky a mnoho dalších problémů spojených s aplikací řídicí teorie na pedagogický proces (3).

Soubor a metodika

Objektem výzkumu byli studenti vojensko-inženýrských studijních oborů jednoho ročníku, kteří ve školním roce 1982-83 nastoupili ke studiu na Vojenské akademii v Brně (VA), a v průběhu pětiletého cyklu byla sledována jejich neúspěšnost ve studiu ($n = 120$).

Základní technikou sledování objektivního stavu byla obsahová analýza. Pro získání objektivních poznatků byl zpracován dokument vlastní konstrukce "Obsahová analýza dokumentů", který byl zaměřen na získání objektivních poznatků a údajů o selhávajících studentech v průběhu vysokoškolského studia.

Dalším zdrojem informací byla dokumentace školského oddělení VA a především zdravotní dokumentace ošetřujících lékařů polikliniky VA.

Dokumenty byly upraveny pro strojně početní zpracování dat ve výpočetním středisku pro počítač EC 1045. Získané údaje byly vytříděny, sestaveny do tabulek a matematicko-statistickými metodami zpracovány.

Výsledky

Z počtu propuštěných nebo vyloučených studentů ze studia na VA během uvedených šesti cyklů představují propuštění na vlastní žádost 38,8 % a propuštění pro neúspěch 36,9 %.

Od roku 1979 výrazně převažovalo propuštění na vlastní žádost, postupně se zvyšovalo i propuštění pro neúspěch (25,2 % v cyklu 1981-86).

Důvody odchodu ze studia vycházejí z údajů uvedených v rozhodnutí o propuštění a vyloučení studenta ze studia.

Hlavní příčiny studijního selhání studentů lze rozdělit do tří základních skupin. Byla to neodpovídající kvalita uchazečů o studium na VA a nemožnost provádět při získávání uchazečů potřebný výběr, specifické sociální podmínky života a studia na vojenské akademii a problémy v účinnosti výchovné práce vyplývající z nedostatků v účinnosti řízení a v účinnosti působení všech složek, které výchovu studentů ovlivňují.

Prevence studijního selhání, ke kterému došlo pro nedostatečnou schopnost studenta splnit intelektuální, morální, vojenské a pedagogické požadavky VA, je spíše v rukou velitelů-náčelníků, učitelů a psychologů než lékařů. Stejně jako detekce a podchycení těch studentů, kterým toto selhání hrozí. Lze očekávat, že zkvalitňování výběru uchazečů o studium povede k trvalému snižování těchto příčin studijního selhání.

Hlavními důvody propuštění a vyloučení studentů sledovaného souboru byly: vlastní žádost (34,2 %), neúspěch (30 %) a neprospěch (25,8 %). Z průměrného počtu 29,1 % studentů, kteří odešli ze studia během pěti let,

připadají téměř dvě třetiny na 1. ročník, zbytek na 2.-5. ročník studia. Hlavní příčiny studijního selhání studentů ve sledovaném souboru musíme hledat především v prvním roce studia, neboť jen v prvních pěti měsících, tj. v době náhradní služby, odešla ze studia na VA více než polovina z počtu studentů, kteří odešli za celý cyklus studia. Překonání procesu adaptace na náročné podmínky vojenského režimu a na vysoké požadavky vysokoškolského studia, který probíhá prakticky po celý první ročník, je zdá se základním předpokladem pro úspěšné absolvování studia. Vlastní žádost o propuštění ze studia v prvním ročníku podali především ti studenti, kteří se neztotožnili s vojenským režimem, se studiem na VA a tím vlastně s vojenským povoláním. Toto neztotožnění je zapříčiněno návyky, které si studenti přinesli z civilního života a ze středních škol, a vlivy, jimž byli studenti prvního ročníku vystaveni po nástupu na VA.

Z hlediska zdravotního byla nejdůležitější studijní selhání na kterých se přímo, či nepřímo podílely biologické vlivy v užším slova smyslu. Mezi ně lze počítat somatický a emočně psychický stav studenta a různé faktory zevního prostředí, které mohou ovlivňovat vývoj zdraví a studijní schopnost (4). Vliv těchto faktorů na průběh studijního procesu je nutné zkoumat v jednotě působení studenta, prostředí a studijních úkolů.

Schopnost ke studiu může být porušena přímo vlivem onemocnění, nebo zprostředkovaně řadou mezičlánků, které nakonec vedou ke studijnímu neúspěchu. Z hlediska časového faktoru může být neschopnost ke studiu trvalá, nebo dočasná, přičemž se vedle biologických faktorů často spolupodílejí i nebiologické vlivy (např. časová tíseň, ztráta motivace pro studium apod.).

Ve sledovaném souboru odešlo ze zdravotních důvodů 12 studentů, což reprezentuje 10 z celkového studijního selhání. Tato četnost je přibližně stejná s údaji jiných autorů (2, 5). Přesto máme za to, že studijní selhávání ze zdravotních důvodů je poměrně vysoké, protože předchozí neschopnost ke studiu pro nemoc nebo úraz negativně ovlivňuje výsledek pracovní činnosti studenta a přímo působí proti pedagogickým úkolům školy. Nejvyšší četnost studijního selhání ze zdravotních důvodů je v prvním ročníku (50,0 %), na čemž se nejvíce podílely nemoci kožní. Při nástupu ke studiu v rámci vstupní lékařské prohlídky byla tato onemocnění klinicky němá a studenti neuvedli, že měli v dřívější době zdravotní potíže. Bylo velkým nedostatkem, že byla zdravotní dokumentace od dorostových lékařů pro nás nedostupná, takže nebylo možno prostudovat lékařské záznamy od dětství. Na studijním selhání ve vyšších ročnících se nejvíce podílely těžké úrazy, které zpravidla studenty invalidizovaly. Pozornost zasluhují odchody dvou studentů (dg. 301), u nichž se porucha osobnosti manifestovala až prakticky v závěru studia.

Celkem bylo ve sledovaném souboru uděleno 18 výjimek z posudkových závěrů NVLK nebo PVLK při nástupu ke studiu na VA, které přiznala OVLK a v jednom případě ÚVLK Praha. Je zajímavá skutečnost, že ani jeden případ odchodu ze studia ze zdravotních důvodů nebyl z udělených výjimek. To potvrzuje skutečnost, že výjimky lze diferencovaně udělovat za předpokladu, že uchazeč splňuje studijní a morální předpoklady a je správně motivován k vysokoškolskému studiu.

Diskuse

Ke studijnímu selhání studentů zpravidla nevede jen jedna příčina, ale často jde o navzájem propojený řetěz různých příčin a následků, v jehož některé fázi nabývají biologické faktory klíčový význam, působí proti schopnosti studenta adaptovat se na zátěžovou situaci a přímo, či nepřímo vedou ke studijnímu selhání (např. dlouhodobé onemocnění, časová tíseň, neuroticismus, neschopnost koncentrace, studijní neúspěchy, studijní selhání apod.).

Studium biologických problémů spojených s intenzifikací vysokoškolské výuky spočívá v řešení a nalezení takových životních a pracovních podmínek studentů, za kterých bude výukový proces probíhat optimálně a bez nebezpečí, že dojde k poškození zdraví studentů nebo jejich studijnímu selhání z biologických příčin. Všeobecně se uznává, že student musí mít dobré zdraví, aby se mohl úspěšně učit. Je známa i skutečnost, že jakékoliv onemocnění nebo nepříznivé psychologické klima podstatně omezuje produktivitu duševní práce (5, 6, 7, 8).

Prevence studijního selhání je velmi důležitá, neboť takové selhání má vážný společenský a ekonomický dopad. Jestliže připustíme spoluúčast biologických faktorů na vyvolání nebo zhoršování takové krize, musíme též požadovat, aby se na jejich řešení a prevenci podílel ošetřující (fakultní) lékař, který by kromě poskytování léčebné péče měl mít jasnou představu o skutečném působení negativních vlivů na studenty, které má v péči, měl by sledovat způsob života studentů, jejich životosprávu, využívání volného času, způsob stravování, prostředí, ve kterém žijí a studují. Zaměřovat se v indikovaných případech i na krátké psycho-terapeutické pohovory u problémových studentů a nečekat, až se manifestují v nemoci. Máme za to, že v léčebně-preventivní činnosti je nutné položit akcent na preventivní činnost, protože jejím důsledným naplňováním lze zabezpečit příznivý vývoj zdravotního stavu svěřených studentů.

Souhrn

V sledovaném souboru studentů VA Brno bylo analyzováno studijní selhání v letech 1982 až 1987, včetně zdravotních důvodů. Akcent je nutné položit na prevenci studijního selhání, kde by měl sehrát důležitou roli ošetřující lékař, který se znalostí dané problematiky musí působit na omezení biologicky nežádoucích vlivů a ovlivňovat spolu s veliteli-náčelníky, učiteli a psychology životní a pracovní prostředí studentů. Úzká spolupráce této skupiny funkcionářů může podstatně snížit riziko studijního selhání studentů.

Pro oblast zdravotnického zabezpečení to znamená udržet co nejdéle dobrý zdravotní stav studentů a přijímat účinná preventivní opatření k jeho upevnění a zlepšení. Protože dobrý zdravotní stav studentů je jedním ze základních předpokladů úspěšnosti studia na Vojenské akademii.

Literatura

1. JIROUT, K.: Některé zdravotní problémy pražských vysokoškoláků a péče o dorost. Čas. Lék. čes., 11, 1972, č. 14, s. 324-325.
2. JIROUT, K.: Intenzifikace vysokoškolského studia, studijní selhání, pedagogické problémy a zdravotní péče o vysokoškoláky. Čs. Zdrav., 22, 1974, č. 6, s. 195-202.
3. PROVAZNÍKOVÁ, H. et al.: Životní podmínky vysokoškoláků. Čs. Hyg., 24, 1979, č. 9, s. 454-456.
4. KLEIN, O.: K hodnocení neuroticismu souboru posluchačů posledního ročníku studia všeobecného lékařství pomocí testů EDO, A, B, (E.P.I.) A N5. Čs. Hyg., 31, 1986, č. 4, s. 195-202.
5. MEDVEČEK, J. et al.: Psychiatrická morbidita vysokoškoláků. Čs. Psychiatr., 80, 1984, č. 2, s. 81-85.
6. MOLČAN, J. et al.: Emoční charakteristiky psychické zátěže. Čs. Psychiatr., 81, 1985, č. 6, s. 387-390.
7. ŽIVNÁ, J. et al.: Problematika sledování úrovně zdraví vysokoškoláků. Čs. Zdrav., 27, 1979, č. 11, s. 468-474.
8. ŽIVNÁ, J. et al.: Systém evidence úrovně zdraví vysokoškoláků FVL UK v Praze. Čs. Zdrav., 30, 1982, č. 5, s. 212-221.

Klíčová slova: Studijní selhání; Zdravotní stav; Prevence.